

Mira Krajnc Ivič, Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti

Karmen Hozjan, Murska Sobota

ŠALJIVE AKTIVNOSTI – SKORAJ OBVEZNA SESTAVINA KOMUNICIRANJA NA DRUŽABNIH OMREŽJIH

▼ Prispevek prikazuje šaljive aktivnosti kot skoraj obvezno sestavino komuniciranja na družabnih omrežjih, npr. na facebooku. Tovrstno komuniciranje poteka v sproščenem vzdušju, ki spodbuja ustvarjalnost, poudarja dinamičnost in izrazito prikazuje, kako je tvorjenje (dvogovornih govorjenih) besedil delo skupine oz. vseh udeležencev konkretnega komunikacijskega stika, od katerih sta skupaj s preostalim kontekstom močno odvisna komunikacijski namen in smisel. Šaljive aktivnosti sodijo med temeljne oblike implikativnega komuniciranja.

Ključni pojmi: jezikovna pragmatika, šaljive aktivnosti, humor, družabno omrežje

1 Uvod

Pogovarjanje je ciljno, tj. k reševanju konkretne naloge naravnani dvogovor. Če imata udeleženca enake pravice glede prevzemanja replik, vpeljevanja novih tem idr., govorimo o pogovoru, če je več moči in s tem odgovornosti dane le enemu udeležencu, tj. strokovnjaku, ki s svojim formalno pridobljenim znanjem pomaga soudeležencu, laiku pri reševanju konkretne naloge, problema, govorimo o razgovoru, npr. razgovor z zdravnikom, odvetnikom. Stik med udeležencema je neposreden ali posreden; v zadnjem primeru so sporočila posredovana preko medija: lista, telefona, računalnika z ustreznimi programsko opremo, radia idr. Za večino vrst pogovarjanj je značilno, da se spontano prepletata resno in šaljivo komuniciranje (Kotthoff 1998: 11). Šaljive aktivnosti kot sestavine pogovarjanj zasedajo vidno vlogo tako z vidika ustvarjanja vzdušja kot z vidika ohranjanja ali rušenja vezi med udeleženci. Odvisne niso le od jezikovnega konteksta, ampak od kar najširših družbenih determinant in medsebojnega dobrega poznavanja udeležencev. Spodbudijo lahko smeh, ki ima kot odziv ali motivacija obvestilni potencial o aktualnem dogajanju med pogovarjanjem. Odnosi med udeleženci se prav preko šaljivih aktivnosti in smejanja na novo oblikujejo, kar kaže na njihov družbenodiagnostični potencial. Odprte, nedorečene so resničnostne vrednosti izrečenega (Kotthoff 1998: 357). Šaljive aktivnosti, npr. med pogovarjanjem skupaj tvorjene fantazijske zgodbe, so vedno dejanje skladnosti in usklajevanja odnosa med udeleženci.

Dvogovori na družabnem omrežju, kot je facebook, so torej posredni pogovori, lahko tudi kramljanje, če pogovarjanje ni ciljno. Zaradi okoliščin tvorjenja – še vedno obstaja možnost, da soudeleženec prikriva svojo identiteto, svoje

namere pa skrjuje za npr. emotikoni – nastajajo pogovori v zelo sproščenem vzdušju, ki nudi dobre pogoje za ustvarjalnost, ta pa je ena od temeljnih značilnosti šaljivih aktivnosti (Kotthoff 1998: 11).

2 Gradivo

Osrednje raziskovalno področje prispevka so šaljive aktivnosti v pogovorih izbranega družabnega omrežja. Zbranih je bilo 15 pogovorov med prijateljskima, tremi ali več prijatelji. Za vsak prispevek vključeno gradivo sva pridobili soglasje udeležencev.¹ Udeleženka je bila tudi ena od avtoric. To nama je omogočilo boljši vpogled v nejezikovne okoliščine izbranih komunikacijskih stikov in tako natančnejšo opisno analizo besedil, ki jih je tvorila izbrana družbena/družabna in jezikovna skupina študentov. Več kot polovica pogovorov je zato tematsko vezana na študij (zgleda 2 in 3), pogosta motivacija za začetek komuniciranja je objavljena fotografija (zgled 4) ali dogodek, pripetljaj, povezan s katerim ob prejšnjih pogovorih (zgled 1).²

3 Razlike in podobnosti med telefonskimi pogovori in pogovori na družabnih omrežjih

Tako telefonski pogovori kot pogovori na družabnih omrežjih sodijo med posredne, ožjeinteresne/zasebne dvogovore, tj. posredne pogovore, saj a) oba udeleženca za vzpostavitev stika potrebujeta sredstvo ali medij, b) ne obstajajo omejitve glede pravic udeležencev, glede teme, vsebine pogovora, ta je tako ali drugače vezana na udeležence, in glede stila tvorjenja izrekov oz. opravljanja vseh razpoložljivih govornih dejanj. Oba udeleženca sta pod izrazitim časovnim pritiskom, zato so opazne večja spontanost, čustvenost, ekspresivnost in pozivnost.

Pogovori na družabnih omrežjih se od telefonskih pogovorov razlikujejo vsaj v dvojem: a) novico objavim le enkrat, s čimer prihranim čas in denar, večji pa je občutek pripadnosti skupini in povezanosti med člani skupine in z njimi, b) novica je lahko besedno ali nebesedno objavljena, tj. drugim je sporočena preko jezikovnih in/ali nejezikovnih sredstev, npr. fotografij, avdio- in videoposnetkov. Te objave so, kot omenjeno, motivacija za začetek pogovorov. Vse oblike komuniciranja na facebooku, razen zasebnih sporočil in klepeta na facebooku, so javne. To pomeni, da pogovore pod objavami lahko berejo, spremljajo in se vanje vključujejo tudi drugi, uvrščeni v kategorijo *prijatelji*.

Sicer pa veljajo za sporočila na družabnih omrežjih podobne značilnosti kot za e-sporočila ali SMS-e, tj. pogoste so kratice, okrajšave, emotikoni (slika 1), velike tiskane črke pomenijo glasno govorjenje ipd.

4 Šaljive aktivnosti, humor, smešno in smeh

Šaljive aktivnosti naj bi med pogovarjanjem spodbudile smeh in so povezane s humorjem. Pri opredeljevanju humorja, komičnega oz. smešnega, smeha in šaljivih aktivnosti izhajava iz ugotovitev ene od treh odmevnejših teorij smeha

¹ Imena udeležencev so spremenjena. Udeleženci in udeleženke so poimenovani z nevtralno moško spolsko obliko.

² Pogovor med prijatelji, zakonci se pravzaprav nikoli ne konča.

[Kotthoff 1998: 105],³ tj. Bergsonove teorije, ki je vplivala tudi na tri teorije (verbalnega) humorja: teorijo neskladja, nadrejenosti in razbremenitve.

Bergson (1900, nav. po Capuder 2008: 141–184) v *Eseju o smehu* navaja tri postulate, značilne za smešno: a) smešno najdemo le v okviru človeškega, b) smešnega ne moremo uživati, kadar se čutimo osamljene, ločene od drugih, in c) smeh se izživi na nekakšni brezčutnosti [Capuder 2008: 144], saj naj bi se komedija »začela tam, kjer s svojim bližnjim nehamo sočustvovati« (isto: 170). Družba s smehom kot obliko družbene graje »deluje kot nenehno povzdignjeni prst in vsakomur postavlja pred oči, če že ne grozeče kazni, pa vsaj obetajoče se ponižanje« (prav tam). Skladno z moralnim sistemom vrednotimo svoja in druga vedênja, izvajamo nadzor nad drugimi v smislu, kako in ali uresničujejo pričakovane standarde vedênja. Poleg jeze, želje po uničenju trenutne, ne nujno ugodne situacije oz. reda, je možni odziv tudi smeh [Kotthoff 1998: 360] (zgleđa 2, 3), tj. vsaj soudeleženelec naj bi šaljive aktivnosti interpretiral kot vredne smeha. V okviru šaljivega komuniciranja se konativna funkcija podrobno opiše kot moralizirajoče-presojajoča (isto: 359). Ta sicer kognitivna dejavnost (prepoznavanje česa kot smešnega) je povezana z občutki in etičnimi normami, ki uravnavajo vsebine ter načine mišljenja in želja ter tvorjenje in interpretiranje izrečenega. Prav humor oz. smešno najočitneje prikazuje, da komuniciranje ne poteka v vakuumu, ampak da to ustvarja kontekst in je od njega odvisno.

Z Bergsonovo teorijo smeha/smešnega lahko povežemo tri teorije humorja: po teoriji superiornosti/nadrejenosti (Ross 1998: 53) smejanje sledi spoznanju, da je človek, ki se smeje, boljši od tistega, ki se mu smeje. O teoriji neskladja govorimo, kadar smeh izzove nepričakovano, drugačno od običajnega, o teoriji razbremenitve pa, kadar togost, nastala zaradi raztresenosti predmeta/osebe (po)smeha, sproži razbremenitev družbene napetosti kot posledice neupoštevanja družbenih norm.

Humor, ki je v literarni teoriji sicer oznaka »za poseben način doživljanja sveta«, za »moder pogled na nezadostnost življenja« (Literatura 2009: 132), temelji bolj na igri med različnimi oblikami tipizacije in ne le na besedni semantiki, neodvisni od celotnega komunikacijskega položaja, zato je za smešno značilno povsem presenetljivo in ustvarjalno razmišljanje o aktualnem dogajanju na več nivojih hkrati [Kotthoff 1998: 46] (zgleđ 1).

Šaljive aktivnosti lahko spodbudijo smeh ali se z njim zaključijo. Smeh torej ni njihov nujni predpogoj ali rezultat. Je več kot le reakcija na kaj humornega, saj lahko ima obvestilni potencial [Kotthoff 1998: 126]. Z njim lahko artikuli-ramo izrek in ga modificiramo, kar je pogosto pri izrekanju česa družbeno manj sprejemljivega (zgleđ 3). S smehom izkazujemo pripravljenost, interes za sodelovanje v interakciji, če se nam zdi kaj smešno ali če se česa veselimo. V zbranih pogovorih je smeh nakazan z emotikoni (glej tabelo 1) in medmetno (zgleđa 1 in 4).

³ Odmevnejši teoriji smeha sta še teoriji S. Freuda in A. Koestlerja [Kotthoff 1998: 105].

Emotikon	Pomen
:~)	Nasmeh
:-(	Žalost
:-o	Presenečenje
:-S	Zmedenost, nejasnost
:-/	Razočaranje
:-D	Smeh
:-P	Kazanje jezika, nagajivost
;-)	Mežik, igrivost
:{	Jok
: @	Jeza
:-*	Poljub
:\$	Zadrega

↙ **Tabela 1:** Pomen pogosto rabljenih emotikonov

4.1 Ironija, metafora, hiperbola, draženje kot pogoste vrste šaljivih aktivnosti

Le objavljena fotografija ali misel na »zidu« nista dovolj za začetek pogovarjanja, nujen je racionalni princip človeškega sporočanja, tj. sodelovalno načelo, upoštevati je treba tudi vljudnostno načelo (Leech 1991). Ti načeli omogočata razumevanje pogovornih implikatur. Med temeljne oblike implikativnega komuniciranja, tj. posrednega izražanja tvorčeve namere, sodi šaljivo komuniciranje: smešno ni izrecno izraženo, saj naj bi ga soudeleženec kot takega prepoznal (Kotthoff 1998: 86), pri tem je bistveno prav neupoštevanje maksim sodelovalnega načela (Kante 1996: 132; Kotthoff 1998: 55; Krajnc Ivič 2009: 36–42). Za šaljive aktivnosti je zlasti zanimivo izkoriščanje maksim kakovosti, količine, načina in relevantnosti. O izkoriščanju⁴ govorimo, če udeleženec mirno in prikrito ne upošteva maksime ali maksim, njegov namen pa je zavajati soudeleženca. Kot vrste potencialno šaljivih aktivnosti⁵ in hkrati izkoriščanja maksim lahko razumemo ironijo, sarkazem, litoto, hiperbolo, metaforo, namigovanje, draženje idr. (Kotthoff 1998: 288). Te vrste aktivnosti se med pogovarjanjem prepletajo, kombinirajo, s čimer udeleženec stopnjuje učinek sporočenega in daje vedeti, da sporočeno ni mišljeno dobesedno, čeprav je lahko tako interpretirano (zgleđ 1).

⁴ Ang. *flouting* je v *Uvodu v besediloslavlje preveden kot posmehovanje* [de Beaugrande-Dressler 1992: 90], pri Kantetu (1996: 132) pa kot *kršenje*.

⁵ Pomembno je, koliko se v šaljenju še zabava oseba, ki je predmet šaljenja in je ob šaljenju prisotna (Kotthoff: 285–286).

Zgleđ 1

A(Inja)₁: Kokosovo pecivo je dobro KO SVINJA!

B(arbara)₁: Če ni svinje not, ni dobro kot svinja. :)

A₂: Ja, vem ja, samo pač mogla sem nekaj ubesedit, da je res dobro so i did it the old way. :)

C(vetka)₁: O, pa imaš res rada sladkarije... pa svinjsko meso očitno tudi. :)

A₃: Haha! :) Ne, mesa pa ne. :)

Udeleženke so se pogovarjale, da bi se ob kavi prileglo še kaj sladkega. Ko je Anja prišla domov, so jo na mizi čakali zelo dobri, sveže pečeni kokosovi piškoti, kar je na facebooku sporočila ostalim (A₁). Pozornost je pritegnila

s primerjavo *ko svinja*, ki jo, zapisano s samimi velikimi tiskanimi črkami, namenoma poudari, s čimer stopnjuje učinek že tako izstopajoče rabljene besedne zveze. Lahko bi rekli, da je Anja ravnala skladno z načelom zanimivosti: »Povej kaj, kar je nepričakovano in zato zanimivo.« (Leech 1991: 146).

Besedna zveza *ko(t) svinja* se v korpusu Nova beseda⁶ pojavi šestkrat, npr. *Boli pa ko svinja*, v korpusu govornjene slovenščine so tri pojavitve, npr. *Kakšen dan prej ali pa eee kot svinja sva plačala*.⁷ V referenčnem statičnem korpusu Fidaplus se zveza *ko svinja* v pomenu 'zelo' pojavi osemkrat, *kot svinja* pa kar 177-krat, a gre večinoma, tj. v 137 primerih za pojavitev frazema *delati/ravnati kot svinja z mehom/biseri*, torej ne v pomenu 'zelo'.⁸ S pomenom 'zelo' je petnajst pojavitve, npr. *močan kot svinja, to leto je bilo »zajebano« kot svinja, moraš biti bogat kot svinja, srečen kot svinja*. Ali gre za prislovni frazem? Ali bi jo lahko interpretirali kot pretiravanje (hiperbolo), saj predvideva neko osnovno stopnjo, od katere primerjano predstavlja skrajno stopnjo pri pretiravanju navzgor (Kmecl 1996, Krajnc Ivič 2009: 37–38)? Pogoji za prisotnost hiperbole je, da je izrek v dobesednem pomenu nemogoč in soudeleženec opravi določeno korelacijo izreka (Mivšek 2004: 50). Že na prvi pogled je tudi v tem primeru očitno, da je izrečeno neresnično (von Polenz 1988: 316), torej bi lahko sklepali, da gre za hiperbolo.

Na Anjin zapis se prva odzove Barbara (B₁), ki zapisano razume dobesedno: pecivo je lahko dobro kot svinja, če je med sestavinami svinjsko meso. V kokosovem pecivu mesa (verjetno) ni – predvidevanja temeljijo na družbeno-kulturni determinanti: pri pripravi peciva ne uporabljamo mesa –, zato pecivo ne more biti dobro kot svinja. Očitno je, da Barbara draži, se spreneveda, kar potrjuje z emotikonom, tj. nakaže, da se šali. Barbarin zapis bi nemara lahko primerjali z v smehu artikuliranim izrekom. Anja sprejme šaljenje in se odzove s pojasnilom, da je pecivo tako zelo dobro, da se ji je kot najprimernejša in najučinkovitejša zdela izbrana primerjava *ko svinja*. Zdi se, da se z zapisanim »so i did it the old way« opravičuje, dejansko pa Anja izkorišča ustaljene jezikovno-vedenjske vzorce, saj z navidezno skromnostjo potrjuje, da je sporočeno zapisala, kot ga je, ker je želela pritegniti pozornost.

Rabo tuje besedne zveze lahko interpretiramo kot poskus oddaljevanja od resničnosti in lažjega čustvenega opredeljevanja (prim. Krajnc Ivič, Skitek 2007: 331) ali pa le kot Anjino željo biti bolj priljubljena. Morda jo je vodila le težnja po jezikovni drugačnosti in jezikovnih inovacijah. Jezik namreč razkriva, kaj smo in kaj želimo biti, kaže na pripadnost govornice skupini (Valh Lopert 2009: 53). Anja bi lahko svoj odziv oblikovala drugače in s tem dosegla nemara druge učinke.

V pogovor se aktivno vključi še Cvetka, ki poda dve ugotovitvi, nastali na osnovi sklepanja o motivaciji za nastanek Anjinega zapisa. Tako ugotavlja, da ima Anja zelo rada pecivo in svinjsko meso. S tem Anjo draži in jo spodbuja k odzivu, lahko bi rekli, k nadaljevanju pogovora. Anja prepozna šalo, a se tema pogovora izčrpa in pogovor se zaključi z Anjino repliko, da mesa ne mara.

Poleg hiperbole in litote je pogost način oz. najočitnejši način izkoriščanja maksime kakovosti, namenjen tudi ostrim kritikam, ironiji (zglej 2), ki se pojavlja v paru z norčevanjem ali draženjem, lahko tudi s sarkazmom. Ironija je načelo, ki žrtvuje vljudnost v imenu sodelovalnega načela. Na to kaže tudi Leecheva opredelitev ironije: »Če že moraš biti napadalen, bodi to vsaj na

⁶ http://bos.zrc-sazu.si/c/neva.exe?n=a_si_s&e=D_09717%202940, dostopno 4. 10. 2011.

⁷ Zapis v standardizirani različici, <http://www.korpus-gos.net/Concordance.aspx/Search?t=Standard&q=kot+svinja>, dostopno 4. 10. 2011.

⁸ <http://iskanje.fidaplus.net/vrniSeznam.aspx?sl=2&vr=1>, dostopno 25. 10. 2011.

način, ki očitno ne nasprotuje vljudnostnemu načelu, a omogoča naslovniku, da iz tvoje pripombe neposredno, preko implikatur, izpelje opazko.« (Leech 1991: 82). Kmecl (1976: 176–177) ironijo opredeli kot napadalno komiko, pogosto zakrito v dvopomenskosti: navzven dostojna in resna, dejansko pa kritično smešna.⁹ Učinkovitost ironije izvira iz dejstva, da komičnega nismo pričakovali. Nujni temeljni sestavini ironije sta kritičnost in napadalnost. Ironija torej podpira antisocialno jezikovno rabo. Vljudni smo na račun koga drugega, triumfiramo nad kom z očitno neiskreno vljudnostjo, z nadomestkom za nevljudnost. Neiskrenost je lahko bolj ali manj očitna in si jo lahko »privoščimo« le oz. ironija je razumljiva le, če v določenem položaju tako natanko poznamo soudeleženca, njegove navade, namere, usmeritve, način govorjenja, da izkoriščanje maksime takoj opazi (zglede 2). Za ironijo je torej značilno, da je napadalna – morda bi tu lahko govorili že o sarkazmu –, zajedljiva in zbadljiva, a ne žaljiva.

Zgled 2

R(ebeka)₁: *Ka zaj ti? Obvladaš GISe praviš?*

K(latja)₁: *O tem sploh nikoli ni bilo dvoma! Tak ko že v vrtcu ni bilo dvoma, da sem v nulo obvladala programiranje, izumila sama nov računalnik, tekoče govorila 10 jezikov, pri 8 mesecih že z motorjem sama prepotovala svet... in tu se moj sarkazem počasi končuje... :) Rdečo nit pa potegni sama ven. :)*

R₂: *Smotka... torej si tak genij kot jaz... :P ti bi mogla študirat samo neko metaforiko, al pa izumljanje novih frazemov... ne pa slovenščino kot celoto...:D*

K₂: *Hvala za nasvet. Ko doktoriram bom sigurno razmislila o nadaljevanju v tej smeri. :D Npr.: Metaforika v klimatologiji bi bila sanjska izbira. :)*

Študentki in prijateljici se pred izpitom¹⁰ pogovarjata o uspešnosti naučene snovi. Obe imata težave z razumevanjem snovi. Pogovor je z objavo na Katjinem zidu začela Rebeka (R₁). Njeno repliko lahko interpretiramo kot zbadljivo, ki ni žaljiva, nanaša pa se na Katjino (ne)znanje, implicira pa tudi Rebečin dvom o tem, kaj pravzaprav zna sama. Ironičen je tudi Katjin odziv, čeprav ga sama označi kot sarkastičnega, saj pravi: »... tu se moj sarkazem počasi končuje.« Katja je torej dala jasno vedeti, da izkorišča maksimi kakovosti in količine: namenoma pretirava v navajanju neresničnih podatkov in v količini posredovanih podatkov. Nadalje lahko opazimo, da Katja od soudeleženke pričakuje (*Rdečo nit pa potegni sama ven*), da bo iz odgovora razbrala, kaj ji je Katja želela sporočiti, kljub temu da ji neposredno na postavljeni vprašanji sploh ni odgovorila. Zdi se, da Katja izkorišča tudi maksimo relevantnosti. Kaj je pravzaprav želela Katja povedati o svoji pripravljenosti na izpit? Rebeka s svojim odgovorom nakaže, da Katjo res dobro pozna. Z besedo z negativno konotacijo (*smotka*, R₂) želi Rebeka nakazati prav nasprotno, tj. da je Katja njena dobra prijateljica, ki v resnici ni »smotana«, zoprna, nadležna, ker ji je odgovorila, kot ji je, tj. tako, da bi kdor koli drug ne vedel, ali ima težave s snovjo ali ne. Rebeka torej brez težav pravilno interpretira Katjino sporočilo, saj takoj potegne vzporednice o Katjini pripravljenosti na izpit z informacijami, ki jih je Katja navajala v svojem odgovoru. Rebeka je sklepala nekako tako: Katja snov obvlada tako dobro, kot je npr. pri osmih mesecih sama prepotovala svet na motorju. Morda bi Katjino šaljenje lahko razumeli kot odziv zaradi obupanosti glede pripravljenosti na izpit. Zaskrbljenost glede izpita pa

⁹ Smeh nastane v trenutku spoznanja, da obstaja neskladnost med pričakovanim in dejanskim (Kmecl 1976: 174) – teorija neskladja.

¹⁰ GIS je kratica za predmet Geografski informacijski sistem, to je računalniško podprt sistem, ki omogoča uporabo podatkov za opisovanje realnega stanja nekega prostora v danem času.

je prisotna tudi pri Rebeci, ki nadaljuje s šaljenjem s pomočjo ironije: *torej si tak genij kot jaz*, pri čemer beseda *genij* pomeni ravno nasprotno, tj. *si tak butec kot jaz*. Rebeca s tem in s fantazijsko zgodbo kot šaljivo aktivnostjo o nadaljevanju študija stopnjuje obup tako pri sebi kot pri Katji. Najvišjo stopnjo obupa in hkrati zaključek pogovora dosežeta udeleženki s Katjinim povezovanjem dveh področji, ki ne sodita skupaj, tj. metaforike kot nečesa, kar sodi bolj na področje filologije, in klimatologije, s katero se je udeleženka seznanila v okviru študija geografije. Navedeno bi lahko interpretirali kot duhoviti nesmisel (oksimoron). Udeleženki svoje replike zaključujeta z emotikoni, s katerimi potrjujeta in nakazujeta, da mislita na kaj drugega kot na to, kar na površini izražajo rabljena besedna jezikovna sredstva. S pogovorom sta dejansko izmenjali informacije o verjetno nezadostnem znanju, da bi lahko opravili izpit, ugotovili sta, da navedeno velja za obe, in s tem potolažili druga drugo.

Na študij je vezana tudi tema pogovora, izbranega kot zgled 3.

Zgled 3

T(ar)a1: *Veš kaj? ... Ti si über zakon! :)*

A(lj)a1: *Zdaj mi bo pa še nerodno postalo.*

T2: Zakaj že? : *... asitijanor dobre 4 ure sem delala ENO karto!!?!? Kje pa so še vse ostale. Pa ta človek dejansko nima (v glavi) vseh papirjev najbolj urejenih! :/ In na koncu si bo še zmislilo, da to itak ni dovolj... da naj popišem/o še vse jablane v sadovnjaku, da vidi če so jablan prej posadili kot so hišo zgradili... :S*

A2: *Potemtakem to pomeni, da bomo drevesa žagali in letnice šteli? Čakaj malo, to pa je že Anino področje :p*

T3: *Jaz bom počasi začela glave žagat, ne samo drevesa.*

P.S. *berem knjigo Dežela odrezanih glav (pa ne prostovoljno, da si ne boš kaj čudnega mislila o meni:)*

Tara je pred pogovorom izdelovala karte za seminarsko nalogo, pri kateri je imela kar nekaj težav s pridobivanjem potrebnih podatkov. Alja ji je priskočila na pomoč, da je Tara tako del naloge lahko zaključila. Tara (T₁) je Alji zelo hvaležna, kar posredno ubesedi s pohvalo *Ti si zakon*. Učinek pohvale stopnjuje s tujko *über* (nem. *nad, čez, preko*). Alja (A₁) je skladno z vljudnostnimi strategijami navidezno skromna. Vendar pa Tara očitno ne začne pogovora z namenom, da bi Alji sporočila, kako prijazna je. Za objavljenim se skriva Tarin bes zaradi po njenem mnenju nesmiselne seminarske naloge. Zgled 3 je tako primer šaljive aktivnosti, ki je nastala kot odziv na brezizhodnost in absurdnost položaja, v katerem se je znašla vsaj ena od udeleženk komunikacijskega stika. Poleg informacij o Tarinem čustvenem stanju v izbranem delu pogovora Tara (T₂) s frazomom *nima (v glavi) vseh papirjev najbolj urejenih* obrekuje ali opravlja. Predmet opravljanja je oseba, ki je določila vsebino in obliko seminarske naloge. Tara se ne more pomiriti, tako je bes očitno v T₃, šele pripisano omili prej nemara izraženo grožnjo. Z informacijo o branju določene knjige skuša Tara navesti tehten razlog za svoje prenatlo izrečene besede.

Zgled 3 je hkrati tudi primer šaljivih aktivnosti, ki se neudeleženim morda sploh ne bo zdel smešen. Smeh, ki je nastajal med pogovorom Alje in Tare, je namreč deloval za udeleženki katarzično, očiščevalno.

Šaljive aktivnosti med pogovori na facebooku lahko motivirajo objavljene fotografije (zgled 4). Pričakovati je, da je tema takih pogovorov to, kar fotografije prikazujejo, a to ni nujno, saj je za pogovore značilno, da lahko vsak udeleženec kadarkoli spremeni temo, vpelje novo ali zaključi staro.

Zgled 4

N(ina),: *če se bom kdaj poročila, hočem tole imet na torti... :p*

B(oris),: *haha najebal je :D :D*

P(eter),: *ne ni najebal... napil se ga je*

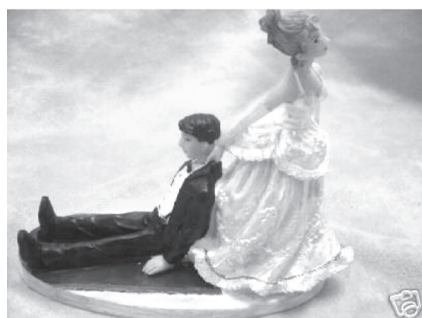
D(enis),: *daj si te nekaj lepega na torto, ker tak bo itak pol po gostiji... :p :D*

Pogovor je z objavo fotografije (slika 1) in njenim komentiranjem v smislu izražene želje spodbudila Nina. Kaj prikazuje objavljena fotografija? Je prikazano smešno, pogosto na poročnih tortah, neobičajno? S poudarjenim samostalniškim kazalnim zaimkom *tole* kot koreferenco (sonanašalnico) se Nina poveže na zunajbesedilno danost, tj. figurico neveste, ki za ovratnik drži ženina v pilsedečem položaju (slika 1). Kako razumeti Ninino izjavo? Kot resnično željo ali ironično? Na njene besede se dejansko odzove le Denis. Njegov odziv lahko interpretiramo kot nasvet, v katerem združi Borisovo in Petrovo sporočilo, ali kot opozorilo, da se ji zdi figurica morda zdaj smešna, zabavna, prisrčna, da pa ji na poroki verjetno ne bo. Borisova in Petrova replika tvorita ločeno sekvenco, v kateri najprej Boris interpretira prikazano na fotografiji, Peter pa izrazi nestrinjanje z Borisovo interpretacijo.¹¹ Rabljen izraz *najebati* tu ne deluje kot kletev ali kot zaznamovano rabljena beseda, saj so za zasebne, tj. ožjeinteresne pogovore, kamor sodijo tudi pogovori na facebooku, značilne večja spontanost, čustvenost in ekspresivnost.

¹¹ Koliko k učinku šaljenja prispeva izraz *najebati*, puščava ob strani.

↘ POVZETEK

Prispevek prikazuje nekatere vrste šaljivih aktivnosti, npr. pripovedovanje smešnih zgodb, draženje, norčevanje, nastale kot posledice lahko izvirne primerjave, pretiravanja (hiperbole) in ironije, kot del pogovarjanja na sploh, ki nima le fatične jezikovne funkcije, ampak so tako, kot so resna pogovarjanja, večfunkcijska (Kotthoff 1998: 353) in lahko učinkujejo integracijsko ali segregacijsko. Videli smo lahko, da so sestavni deli šaljivih aktivnosti dvoumje, razmišljanje na dveh ali več nivojih hkrati in interpretativna raznolikost. Pogosto je igranje z ustaljenimi pomeni, jezikovnimi, vedenjskim vzorci in vsebinami; pomembno vlogo pri tem imata še fantazija in ustvarjalnost. Skupno vedenje (ena od avtoric prispevka je sodelovala v izbranih zgledih) nama je omogočilo ustrezno interpretiranje šaljivih aktivnosti. Iz vrst in načinov šaljenja lahko sklepamo o družbi, ki ji ti udeleženci pripadajo, o

↘ Slika 1

njihovih občutjih in o vrednotah te družbe. Navedeno se je najočitneje pokazalo v temah izbranih pogovorov in prisotnosti tujk. Potrdilo se je tudi, da so šaljive aktivnosti najučinkovitejše v sproščenem vzdušju in ob najmanjši možnosti napačnega razumevanja izrečenega (zgled 3). Pokazalo se je tudi, da šaljive aktivnosti lahko spodbudijo smeh ali se z njim zaključijo, da torej smeh ni njihov nujni predpogoj ali rezultat, ampak le možen.

↘ Viri in literatura

- De Beaugrande, Robert Alain, Dressler, Wolfgang Ulrich, Derganc, Aleksandra Miklič, Tjaša, 1992: *Uvod v besediloslovje*. Ljubljana: Park.
- Capuder, Andrej, 2008: *Henri Bergson, intuicija in misel*. Celje: Celjska Mohorjeva založba. 141–184.
- Hozjan, Karmen, 2011: *Šaljenje na svoj račun na družabni mreži*. Diplomaska seminarska naloga. Maribor: Filozofska fakulteta.
- Jakobson, Roman, 1996: *Lingvistični in drugi spisi*. 1. ponatis. Ljubljana: Inštitut za humanistične študije.
- Kante, Božidar, 1996: *Metafora in kontekst*. Ljubljana: Jutro.
- Kmecl, Matjaž, 1976: *Mala literarna teorija*. Priročnik za učitelje slovenščine na osnovnih in srednjih šolah. Ljubljana.
- Kotthoff, Helga, 1998: *Spaß Verstehen. Zur Pragmatik von konversationellem Humor*. Reihe Germanische Linguistik 196. Tübingen: Niemeyer.
- Krajnc Ivič, Mira, 2008: *Zasebni dvogovori*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Kranjc Ivič, Mira, 2009: *Razgovor kot vrsta komunikacijskega stika*. Mednarodna knjižna zbirka Zora, Zora 63. Maribor: Filozofska fakulteta, Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti.
- Kranjc Ivič, Mira, Skitek, Špela, 2007: *Engliško? V: Jesenšek, Marko: Besedje slovenskega jezika*. Maribor : Slavistično društvo. 325–336.
- Leech, Geoffrey, 1991: *Principles of pragmatics*. 11th impression, London in New York: Longman.
- *Literatura*. Zbirka Mali leksikoni Cankarjeve založbe. 5. izdaja. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2009.
- Mivšek, Urška, 2004: *Oglaševalska retorikana primeru tiskanih oglasnih sporočil*. Diplomsko delo: Univerza v Ljubljani.
- Von Polenz, Peter, 1988: *Deutsche Satzsemantik. Grundbegriffe des Zwischen-den-Zeilen-Lesens*. Druga, pregledana izdaja. Berlin, NewYork.
- Ross, Alison, 1998: *The Language of Humour*. Intertext. London, NewYork: Routledge.
- Simpson, Paul, 2006: *Humor: Stylistic Approaches, Encyclopedia of Language & Linguistics*. 2nd edition. Vol. 5. Amsterdam [etc.]: Elsevier. 426–429.
- Valh Lopert, Alenka, 2009: *Raba tujk v mariborskih govornih medijih*. *Slavia centralis, letnik II*, [številka 2]. 50–63.